

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

J. Keuning

Het Woord Gods is levend

... als een mens die zaad werpt in de aarde, en slaapt en opstaat, nacht en dag, en het zaad opkomt en groeit, zonder dat hij zelf weet, hoe.

Marc. 4 : 26-29.

Als een boer graan gezaaid heeft, wat doet hij er dan verder nog aan?

Niets. Hij gaat gewoon zijn gang. Hij doet allerlei werkjes. Maar aan het zaad doet hij niets. Misschien heeft hij wel vee te verzorgen of aardappels te verbouwen. Maar het zaad laat hij met rust. Wat hij ook doen mag, werken overdag of slapen 's nachts, met het zaad in de akker bemoeit hij zich niet. Dat ligt daar maar in de aarde, terwijl er schijnbaar niets mee gebeurt. De dagen gaan voorbij en de akker ziet er nog altijd even zwart uit. Het lijkt wel of die boer tevergeefs gezaaid heeft. Geen teken van leven, laat staan: van vruchten.

Heeft die boer dan tevergeefs gewerkt? Welnee. Hij heeft immers gezaaid. En dat zaad doet zijn werk. Onder het doodse oppervlak van de aarde kiemt het leven. Hoe, dat weet niemand. Maar het gebeurt. En op een goede dag komen er dan kleine groene sprietjes te voorschijn. Zonder dat de boer er iets aan gedaan heeft is het zaad opgekomen.

En is de boer dan tevreden? Natuurlijk niet. Want groene sprietjes boven de zwarte aarde, — dat is wel heel wat. Het is een teken van leven. Maar het is toch nog lang niet de vrucht, waarom het de boer begonnen is. Wat heeft hij aan sprietjes. Hij wil graan oogsten. En voor het zover is, duurt het nog een hele tijd. Eerst sprietjes, dan halmen, dan aren in de halm, dan rijpe korrels in de aar. En dan pas, dan komt de oogst. En tot zolang kan die boer niets anders doen dan geduldig wachten. Want de oogst bereikt hij niet door te trappelen van ongeduld, ook niet door te draven en te zwoegen. De oogst wordt hem gegeven als in de slaap.

—o—

Zo, zegt Christus, is het nu in het rijk van God.

Het evangelie wordt verkondigd. En je zou zo zeggen: als het in goede aarde valt, als het gehoor vindt, dan moeten toch ook aanstonds de vruchten te zien zijn.

Maar die vruchten laten meestal een hele tijd op zich wachten. Eerst lijkt het zelfs, of het evangelie helemaal voor niets verkondigd is. En straks, als dan toch de eerste tekenen van leven te zien zijn, dan is het nog lang niet het resultaat waarom het begonnen was.

Er komen wat tere plantjes te voorschijn, die nog moeten groeien en rijpen. En eerst na enige tijd van geduld en vertrouwen kan er geogst worden.

—o—

Er zijn misschien geen ongeduldiger mensen dan evangelie-predikers.

En evangelie-predikers zijn we allemaal. We zijn voortdurend bezig, het zaad uit te strooien, het zaad van het evangelie. Dat doen we, als we anderen bemoedigen met Gods beloften of aansporen met Gods geboden. We doen het, als we onze kinderen uit de bijbel vertellen en ook als we onze stem verheffen tegen misstanden in de kerk. We strooien het zaad.

En ja, dan moet het ook direkt gebeuren. En als het niet direkt gebeurt, dan worden we ongeduldig, of we hebben onze conclusie al bij de hand: het zaad viel blijkbaar in onvruchtbare grond.

We geven de moed op, of we gaan er wat aan doen: we spreken met meer nadruk en we gebaren al heftiger. We worden boos en geïrriteerd. We verlangen een antwoord, op staande voet. Of we gaan dreigen: nu moet het dan toch ook eens gebeuren of anders...

Maar zo zien we nooit vruchten. Wie gezaaid heeft en er dan bovenop blijft staan om te zien, wat er gebeurt, ziet niets. Wie gezaaid heeft en dan aan het ontkiemende graan gaat prutsen, vermoordt het jonge leven.

Of we hebben wel even geduld, maar niet zo erg lang. We wachten tot er eindelijk iets van groei te zien is. En dan schieten we haastig toe: eindelijk vruchten. Maar al gauw ontdekken we dat er wel groei is maar dat het nog niet lijkt op voldragen vruchten. En dus wenden we ons teleurgesteld af. Want wij willen aanstonds vruchten. Zo zegt de Heere, dit wil de Heere. En dan moeten we ook direkt de volle honderd procent zien.

Die groene sprietjes verachten we: de eerste aarzelande blijken van ontwakend geloof, de eerste onzekere stappen die onze broeder zet op het pad van zijn bekering. Welnee: vrucht is er pas, als eerst aan een hele lijst van vereisten voldaan is.

Die groene sprietjes verachten we. Maar daarmee verachten we de kracht van het Woord Gods. Want het evangelie doet die zwakke scheutjes uitschieten tot een halm. En het evangelie brengt straks ook de rijpe korrels in de aar te voorschijn. Hoe, dat weten we niet. Maar het gebeurt. Zonder dat wij er met onze ijver en met ons ongeduld iets aan kunnen doen. Want sterker dan onze ijver is de kracht van het evangelie. En

volhardender dan ons ongeduld is het Woord van God zelf.

Gods eigen Woord, dat ons niet nodig heeft. Wij mogen het verkondigen. Wij mogen het zaad zaaien. Maar God geeft de wasdom. Al duurt het ons veel te lang. Al zijn de resultaten die wij te zien krijgen aller-bedroevendst. God geeft de wasdom.

Wij mogen zaaien. Wij mogen de dwalenden terugroepen, de ongeregelde terechtwijzen, de kleinmoedigen opbeuren, — maar dan met groot geduld. Want God heeft ook geduld.

Wij mogen zaaien. We mogen het evangelie verkondigen aan ongelovigen. We mogen de roep van Christus doen horen aan dwalende, verblinde, verbeter broeders. We mogen getuigen tegen de afval van God. We mogen met het evangelie waarschuwen tegen alle inzettingen die men in de kerk wil invoeren om onze vrijheid in Christus te roven. We mogen duidelijk spreken tegen alle onrecht, — duidelijk: dat is met de beloften en de geboden van onze God.

Maar denken we er dan wel aan, wat we doen? We zaaien het zaad. Meer niet. Maar meer dan het zaad vermogen wij dan ook niet. Want het Woord van God is levend en krachtig.

—o—

En als we dat gelóófd, dan hadden we ook meer geduld. En dan konden we alle vruchteloosheid verdragen. Want we hebben het immers in Jezus Christus gezien: dat zijn werk toch vrucht bleek te hebben, ook toen het volmaakt mislukt scheen. Dat Hij, Jezus Christus, zaad heeft gezien, korrels in de aar heeft gezien, nadat Hij eerst, vóór Hij oogsten kon, de dood in moest. Toen, toen nóg, heeft Hij op Gods oogsttijd vertrouwd.

Wij zeggen zo gauw: alles wat ik doe helpt niets. En we schreeuwen moord en brand. We zeggen: duizend preken helpen niet. Of: duizend bezwaarschriften helpen niet.

Maar als we werkelijk het Woord van God — en dus niet ónze opvattingen en programma's — hebben gezaaid, dan geloven we het: het Woord van God keert nooit zonder vrucht tot Hem terug; het doet immers alles wat Hem behaagt.

Wij zaaien wel. Met tranen vaak, omdat het zo verschrikkelijk moeizaam werk is en zo zinloos lijkt. Maar het is niet zinneloos: die met tranen zaaien zullen met gejuich maaien.

—o—

Zo gaat het in het rijk van God. Het rijk, dat niet komt door kracht of geweld, maar door de Geest des Heeren. En waar de Geest van de Heere is en werkt, daar gaan we geloven in de kracht van God en we hopen op de oogst die Hij beloofd heeft en geven zal.

En we gaan verstaan dat woord van Paulus: al ware het dat ik alle profetische gaven had en alles wat er te weten had wist, al ware het dat ik trouw het woord sprak en onvermoeid met het evangelie van God de weg wees aan dwalende en eigenzinnige broeders, en ik had de liefde niet, zo baatte het niets. Want dan had ik ook het geduld niet. Het geduld om te zaaien en het langzame groeien en rijpen van God te verwachten.

Alleen die liefheeft is bekwaam tot de arbeid in het rijk van God.

Want de liefde is lankmoedig.

J. VEENHOF

Vragen in onze omgang met de Bijbel¹⁾

4. Wij kunnen de Schrift alleen in het rechte licht bezien, indien wij ons rekenschap geven van het doel, de bestemming, de „scopus” der Schrift. Ook in de bezinning op de onfeilbaarheid en autoriteit mogen wij deze scopus-vraag niet buiten beschonwing laten.

Het latijnse woord „scopus” betekent eigenlijk: de intentie, de blikrichting, de gerichtheid. Wie vraagt naar de scopus van een bepaald betoog of een bepaald geschrift, stelt de vraag, waar het in dit betoog of geschrift eigenlijk om draait; men kan ook zeggen: wat het centrum, het beheersende middelpunt is, van waaruit alle onderdelen eerst hun door de spreker of schrijver bedoelde betekenis verkrijgen. Dit woord „scopus” nu duikt in de hedendaagse discussies telkens op. Het is bijna een modewoord geworden. Men kan moeilijk loochenen, dat dit begrip misbruikt kan worden en ook meermalen misbruikt is, b.v. wanneer men het hanteert als middel om eigenmachtig en eigenwillig de Schrift aan een schiftingsprocedure te onderwerpen en binnen haar scheiding te maken tussen hetgeen gezaghebbende openbaring vertegenwoordigt en hetgeen louter subjectieve, menselijke inzichten weerspiegelt. Intussen: het woord „scopus” is niet een uitvinding van de nieuwere theologie; het komt reeds bij Calvijn in de door ons aangeduide betekenis voor¹¹⁾. En voorts: terecht heeft prof. dr. G. C. Berkouwer in zijn tweede recente studie over de Heilige Schrift erop gewezen, dat bij alle geboden werkzaamheid de wettigheid en onmisbaarheid van de scopus-idee niet in twijfel mag worden getrokken. Het misbruik heeft ook hier het goede gebruik niet op, zoals ook daaruit blijkt, dat in de praktijk niemand zich aan de scopus-vraag kan onttrekken. Trouwens, zonder bezinning op de scopus van een Bijbelboek of een speciale tekst is het eenvoudig onmogelijk te exegetiseren en te preken¹²⁾.

Welnu, wat is de scopus, het doel, de bestemming van de Bijbel als geheel? Waarom draait het in de Schrift? Twee teksten uit het Nieuwe Testament zijn hier richtinggevend. Allereerst Rom. 15 : 4: „Want al wat tevoren geschreven is, werd tot ons onderricht geschreven, opdat wij in de weg der volharding en van de vertroosting der Schriften, de hoop zouden vasthouden”. Vervolgens 2 Tim. 3 : 15-17: „en dat gij van kindsbeen af de heilige Schriften kent, die u wijs kunnen maken tot zaligheid door het geloof in Christus Jezus. Elk van God ingegeven schriftwoord is ook nuttig om te onderrichten, te weerleggen, te verbeteren en op te voeden in de gerechtigheid, opdat de mens Gods volkomen zij, tot alle goed werk volkomen toegerust”¹³⁾. Wie de Schriftplaatsen op zich laat inwerken, zal Bavinck bijvallen, wanneer hij op grond van dezelfde teksten vaststelt: „De Heilige Schrift heeft eene door en door religieus-ethische bestemming”¹⁴⁾.

Dit betekent allermintst — en daar moeten wij goed op letten — een vereniging van het gezag van de Schrift tot b.v. het innerlijk van de mens, zijn „existentie”. Het gezag van de Schrift is volstrekt universeel; het omvat de mens in alle sectoren van zijn leven en in alle verhoudingen waarin hij geplaatst is. De Schrift onthult de absolute waarheid over de mens, alsmede over de wereld, de geschiedenis en de toekomst. Maar de specifieke bestemming van de Schrift moet ons er wel toe dringen ons nauwkeurig rekenschap te geven van de aard van dit gezag en de aard van deze waarheid. Terecht heeft Bavinck geen handboek willen zijn voor de verschillende wetenschappen. „Aan exacte kennis, gelijk wij die in mathesis, de astronomie, de chemie enz. eischen, voldoet de Schrift niet. Zulk een maatstaf mag aan haar niet worden aangelegd”. De Schrift heeft een eigen maatstaf en een eigen bestemming. „Die bestemming is geen andere, dan dat zij ons wijs zouden maken tot zaligheid”¹⁵⁾. We komen straks hierop nog terug.

Het is nu voorts van groot belang de inspiratie niet te isoleren van deze heilsbedoeleling van de Schrift. We mogen niet zeggen: De Bijbel is Gods Woord, omdat de Geest hem van Genesis 1 tot Openbaring 22 ingegeven heeft — en daarmee uit! Wij begaan dan de fout, dat wij het Woord Gods-zijn van de Schrift losmaken van de bijzondere inhoud van dat Woord, terwijl juist bij het Woord Gods het „formele” en het „materiële” nooit gescheiden mogen worden. „Inspiratie alleen en op zichzelf zou een geschrift nog niet tot woord Gods maken in schriftuurlijken zin. Al ware een boek over aardrijkskunde b.v. geheel en al ingegeven en in den meest letterlijken zin van woord tot woord gedictteerd, daardoor werd het nog niet theopneust in den zin van 2 Tim. 3 : 16. De Schrift is het Woord Gods, omdat de Heilige Geest in haar van Christus getuigt...”¹⁶⁾.

In het licht van het doel der Schrift moeten wij ook haar onfeilbaarheid bezien. Prof. dr. Herman Ridderbos heeft er onlangs de aandacht op gevestigd, dat een equivalent van ons woord „onfeilbaarheid” als eigenschap van de Schrift in het bijbels spraakgebruik niet aanwezig is. Wel wordt telkens grote nadruk gelegd op haar betrouwbaarheid, vgl. b.v. 2 Petr. 1 : 19¹⁷⁾. En deze betrouwbaarheid staat in het nauwste verband met haar doel en haar boodschap. Hoewel Ridderbos het gevaar van dualistische schiften en valse tegenstellingen onderkent, zegt hij toch: „De onfeilbaarheid der Schrift bestaat niet — om een voorbeeld te noemen — in de litteraire en historische accuraatheid, waarmee Jezus' woorden zijn overgeleverd, maar daarin, dat een ieder, die ze hoort en doet, is gelijk aan een mens, die zijn huis op de rots heeft gebouwd”. Stellig, het letterlijke en historische spelen bij deze betrouwbaarheid en onfeilbaarheid terdege een rol. „Maar dat neemt niet weg, dat het begrip onfeilbaar als eigenschap der Schrift de grondslag aanduidt, waarop het geloof mag bouwen”. Hier treedt opnieuw de eenheid van het „formele” en het „materiële” aan het licht. Het Nieuwe Testament noemt immers niet alleen de apostelen,

op wie de Nieuwtestamentische geschriften zijn te herleiden, maar ook Christus, die de centrale inhoud van deze geschriften vormt, het fundament der kerk. De onfeilbaarheid van de Schrift bestaat dus „niet apart van haar inhoud, zij bestaat daarin, dat zij Christus predikt als de steen, die God in Sion heeft gelegd en dat een ieder, die op Hem vertrouwt niet zal beschaamd worden, Rom. 9 : 33”¹⁸⁾.

Uit het begrip onfeilbaarheid zijn dikwijls allerlei verregaande theoretische conclusies getrokken. Men heeft de gedachte geopperd: als de Schrift ook maar één vlekje, één oneffenheid zou bevatten, zou het geloof gedoemd zijn te wankelen en te verdwijnen (men merkt: alweer een aprioristische redenering). Maar dat is niet de taal van de Bijbel en van het geloof. Zo hebben ook de Reformatoren niet gesproken. Ik moge hier herinneren aan wat Calvijn opmerkte ten aanzien van enkele moeilijkheden, waarop wij stuiten in de rede van Stephanus, in Hand. 7. In vers 14 wordt gezegd, dat Jakob met 75 bloedverwanten naar Egypte trok, terwijl Gen. 46 : 27 een getal van 70 opgeeft. Calvijn gaat op deze moeilijkheid vrij uitvoerig in en biedt twee verklaringen van de wijze, waarop het verschil kan zijn ontstaan. Hij verdiskonteert daarbij het feit, dat de griekse vertaling van Gen. 46 : 27 in onderscheiding van de hebreuwse oertekst, evenals Hand. 7, van 75 mensen spreekt. Interessant is nu vooral de tweede, door Calvijn mogelijk geachte verklaring. Het is z.i. denkbaar, dat Lukas zelf — en niet b.v. een latere afschrijver — het getal 75 neergeschreven heeft, omdat de zaak niet zulk een gewicht had, dat hij daarom de aan de griekse tekst gewende, ongeleerde mensen in verwarring wilde brengen. In dit geval zou dus de evangelist uit pastorale overwegingen een verkeerde opgave hebben verstrekt! Het gaat er ons thans niet om deze verklaring op haar mérites te beoordelen; wat ons nu treffen moet is het enkele feit, dat Calvijn deze verklaring voor mogelijk houdt en dus blijkbaar niet in strijd acht met de belijdenis van de Schrift als het geïnspireerde Woord Gods. Een tweede probleem in Hand. 7 is de vermelding in vers 16, dat Abraham van de zonen van Hemor te Sichem een graf gekocht had, want volgens Gen. 33 : 19 kocht niet Abraham, maar Jakob een stuk grond van de zonen van Hemor (Abraham zelf kocht de spelonk van Machpela van Efron, Gen. 23 : 16-17). Calvijn spreekt als zijn mening uit, dat de vermelding van de naam Abraham in Hand. 7 : 16 op een vergissing berust en dat daarom deze plaats gecorrigeerd moet worden¹⁹⁾.

Wij attenderen op een en ander om in het licht te stellen, hoezeer Calvijn — en hetzelfde geldt van Luther²⁰⁾ — in de bespreking van dit soort vragen vrij was van alle krampachtigheid. Van deze instelling der reformatoren kunnen ook wij nog wel iets leren. Als wij in onze Bijbelstudie met dergelijke problemen in aanraking komen, moeten wij niet proberen desnoods met veel kunst en vliegwerk zulke oneffenheden „glad te strijken”. Natuurlijk, we mogen en moeten naar een oplossing zoeken. Wij moeten niet te spoedig, zoals de historische kritiek helaas al te veel gedaan heeft en nog doet, bij het waarnemen van bepaalde nuanceringen concluderen tot de aanwezigheid van onoplosbare tegenstrijdigheden, verschillende „tekstlagen” enz. Maar we mogen evenmin in reactie een oplossing forceren vanuit de (aprioristische!) idee, dat er in alle gevallen een exact-logische harmonie voorhanden moet zijn! Want oneffenheden als die, waarover we Calvijn's mening hoorden, tasten de betrouwbaarheid van de Schrift niet aan. Zij zijn voor de Heilige Geest geen verhindering om de boodschap zuiver te doen doorkomen.

5. Bij de totstandkoming van de Schrift heeft God gebruik gemaakt van mensen, die leefden in een andere tijd en in een ander cultuurklimaat dan wij. De menselijke en historische aspecten van de Schrift, die daarmee gegeven zijn, vormen geen belemmering

¹¹⁾ Vgl. *Revelatie en Inspiratie*, 23, noot 49.

¹²⁾ *De Heilige Schrift*, II, Kampen, 1957, 95 vv.

¹³⁾ Vgl. de toelichting op deze teksten van Prof. Dr. Herman Ridderbos in zijn opstel *Feilloosheid, onfeilbaarheid, autoriteit*, in de bundel *Het Woord, het rijk en onze verlegenheid*, Kampen, 1968, 59 v.

¹⁴⁾ a.w. 415.

¹⁵⁾ a.w. 415 v.; vgl. Ridderbos, a.w. 61.

¹⁶⁾ Bavinck, a.w. 414.

¹⁷⁾ a.w. 58.

¹⁸⁾ a.w. 62 v.

¹⁹⁾ Ioannio Calvini. *In Novum Testamentum Commentarii*, ed. Tholuck, IV, Berolini, 1833, 1175; vgl. Werner Krusche, *Das Wirken des Heiligen Geistes nach Calvin*, Berlin, 1957, 180 f.

voor het verstaan van de goddelijke boodschap; veeleer komt deze juist in het menselijk getuigenis tot ons.

Zo langzamerhand weten wij allen wel, dat de Bijbel geen uit de hemel gevallen boek is. Bij de totstandkoming van de Schrift heeft God mensen ingeschakeld. Van deze mensen geldt, dat zij in een andere tijd en in een ander cultuurklimaat leefden dan wij. De bijbelschrijvers zijn geen zonen van de lauwe westerstranden, maar op een enkele uitzondering na kinderen van het oude volk Israël. De Bijbel is een echt israëlietisch boek²¹⁾. Nu was Israël geen eiland, door een brede oceaan van de omliggende wereld gescheiden; Israël stond als volk, ook in zijn religieus leven, met zijn omgeving in verbinding. Inzoverre kan men de Bijbel dan ook als een oosters boek kwalificeren. De samenhang tussen Israël en zijn „Umwelt” wordt o.m. zichtbaar in het feit, dat de religievormen en de wetgeving van Israël in velerlei opzicht met die van de andere volkeren van het Nabije Oosten vergelijkbaar zijn. God heeft zich in zijn Openbaring aan Israël kennelijk aangesloten aan de historische omstandigheden, waaronder het volk leefde. Dit betekent niet, dat het „materiaal” van de Umwelt ongewijzigd werd overgenomen. Juist bij grondige, kwalitatieve vergelijking treedt het wezenlijk verschil en daarmee het unieke van Israël aan het licht²²⁾. Maar het essentiële verschil neemt de overeenstemming niet weg. God accomodeert zich aan de denkwijze en het levensniveau van het volk. Hij handelt pädagogisch, als een wijs opvoeder, die niet vooruitgrijpt op de ontwikkeling van het kind. Daarom kan men b.v. de Mozaïsche wet niet zonder meer als grondpatroon voor de wetgeving van een christelijk land hanteren. We zouden dan de openbaringsklok terugzetten!²³⁾.

Hoezeer de openbaring een historisch-bepaalde gestalte vertoont, blijkt ook uit mededelingen, die betrekking hebben op de bouw van het heelal en de wereld. We komen hier in aanraking met het probleem van het bijbelse wereldbeeld, waarover in de loop der eeuwen zo hartstochtelijk, ja soms verbitterd werd gestreden. Wat is de zaak? Hoe langer hoe meer wint de overtuiging veld, dat de Bijbel uitgaat van een visie op de wereld, die destijds algemeen gangbaar was. Volgens deze voorstelling was de aarde een platte schijf, rustend op het water en gedragen door pijlers. Boven deze aarde welfde de hemelkoepel, waarlangs zich de zon, maan en sterren bij hun dagelijkse op- en ondergang bewogen²⁴⁾.

Nu waren de vroegere theologen, niet alleen de rooms-katholieke maar ook de protestantse, vrijwel unaniem van mening, dat de aanvaarding van het gezag van de Bijbel met zich bracht, dat men ook dit bijbelse wereldbeeld als hoogste natuurwetenschappelijke waarheidsbron en waarheidsnorm zou accentueren. Zo oordeelde men, dat het op grond van een tekst als Joz. 10 : 12 v. („Zon, sta stil te Gibeon en gij, maan, in het dal van Ajalon!”) geboden was staande te houden, dat de zon draait om de aarde en niet omgekeerd! Overbekend is het proces-Galilei, waarin het Heilig Officie de nieuwere inzichten met het kerkelijk banvonniss trof²⁵⁾. Het behoeft geen

betoog, hoe fataal deze houding van de kerkelijke gezagsdragers en de toonaangevende theologie was. Op deze wijze werden immers de gelovigen gedwongen te kiezen met als triest gevolg, dat zij, die hun wetenschappelijk geweten geen geweld wensten aan te doen, onherroepelijk voor de kerk verloren zouden gaan. De grondfout van de toenmalige theologie was dat men geen oog had voor de „scopus” van de Schrift en deze dientengevolge beschouwde als een goddelijke encyclopedie, ook op het gebied der natuurwetenschap.

De problematiek van het bijbelse wereldbeeld heeft ook binnen de gereformeerde kerken in deze eeuw de geesten beroerd. De discussies hingen ten nauwste samen met de leerbesluiten, die de synode van Assen-1926 in het geding met dr. J. G. Geelkerken genomen had. Verschillende gereformeerde beoefenaars van de natuurwetenschap waren bezorgd, dat door deze besluiten de voor de beoefening der wetenschap noodzakelijke bewegingsruimte zou worden ingeperkt. Eén van hen, dr. W. J. A. Schouten, voerde ook na afloop van de synode het pleit voor de bestudering van het bijbels wereldbeeld. Daarmee wordt volgens Schouten het goddelijk gezag der Schrift niet aangetast; het wordt alleen teruggebracht tot het terrein, waar het geldt. De organische opvatting van de inspiratie houdt in, dat God ook het wereldbeeld van de schrijvers in dienst van de openbaring stelde, zonder dat daarmee dit wereldbeeld zelf openbaringskwaliteit verkrijgt. Wij hebben nu de taak om de openbaringsgedachten uit de Schrift over te brengen in ons wereldbeeld²⁶⁾. De theologen Grosheide en Aalders stelden daartegenover, dat van een bijbels wereldbeeld in de zin van Schouten geen sprake is. Bijbelse zegswijzen, die in dit verband steeds weer naar voren worden gebracht — zoals b.v. het op- en ondergaan van de zon, het gegrondvest-zijn van de aarde op pilaren enz. — brengen zij niet in verband met een, van het onze verschillend, oud-oosters resp. bijbels wereldbeeld, maar worden door hen gekenschetst óf als waarnemings- resp. aanschouwingstaal, die ook wij nog altijd spreken óf als dichterlijke taal²⁷⁾.

Het is wel duidelijk, wat Grosheide en Aalders in hun verzet tegen Schouten dreef. Zij waren kennelijk bevreesd, dat wanneer op de wijze van Schouten binnen het raam van een gereformeerde organische inspiratiebeschouwing ruimte zou vrijkomen voor de erkenning van een (wetenschappelijk onjuist gebleken!) bijbels wereldbeeld, de poort voor allerlei relativiserende beschouwingen zou worden geopend. Ook thans nog hoort men meer dan een woordvoerder uiting geven aan de vrees, dat men op deze weg wel moet komen tot de meest radicale „ontmythologisering”. Deze vrees is begrijpelijk gezien het feit, dat Bultmann zelf in zijn kritische operaties het begrip wereldbeeld in de mond neemt²⁸⁾.

Toch moeten wij ook op dit punt de vragen niet vanuit een door vrees bepaalde reactie benaderen. Het is onjuist om zonder meer alle spreken over „wereldbeeld” op één hoop te werpen en collectief te veroordelen. Wat het geschil tussen Schouten en de beide genoemde theologen betreft, is, dunkt mij, onweersprekelijk, dat de natuurwetenschapsman blijkens zijn beschouwingen over het wereldbeeld iets reëls gezien heeft, waarvoor zijn opponenten nog geen oog hadden. Want bij nadere overweging kan men niet ontkennen, dat de waarnemings- en aanschouwingstaal nooit geheel vrij is van de in bepaalde tijd gangbare antropologische en kosmologische voorstellingen. Daarom is die waarnemingstaal ook geen constante grootheid door alle eeuwen heen. Zeker, ook wij gerbuiken soms nog dezelfde uitdrukkingen

Christendom, Roermond-Maaseik, 1967, 88vv. Men leze het gehele derde hoofdstuk van Van de Pol's boek, dat een prachtige beschrijving geeft van de omwentelingen, die zich in het wereld- en mensbeeld voltrokken. Vgl. voor de strijd rondom het nieuwe wereldbeeld (Copernicus, Kepler, Galilei) voorts de leerrijke studie van Klaus Scholder, **Ursprünge und Probleme der Bibelkritik im 17. Jahrhundert**, München, '66 56 ff.

²⁶⁾ Vgl. voor het standpunt van Schouten G. C. Berkouwer, **Het probleem der Schriftkritiek**, Kampen, z.j. (1938), 328 vv.

²⁷⁾ *Idem*, 330 vv.

²⁸⁾ Vgl. Berkouwer, **De Heilige Schrift, II**, 99.

als de mensen uit de bijbelse tijd (b.v. de zon gaat op en onder). Maar dan weten wij — en dat maakt geen gering verschil! — dat die waarnemingstaal metterdaad waarnemingsstaal is en niet samenvalt met de werkelijkheid, zoals de natuurwetenschap die heeft leren ontdekken.

Het komt mij voor, dat het Schriftgelooft ons er niet van behoeft te weerhouden om Schouten rustig toe te stemmen, dat de Bijbel op de boven aangeduide punten uitgaat van een voorstelling, die thans niet meer de onze is. Dit is geheel in overeenstemming met wat wij zojuist vaststelden, dat nl. God in zijn openbaring als een wijs opvoeder te werk gaat. Hij doorbreekt niet op bovennatuurlijke wijze de grenzen van de toenmalige kennishorizon. Hij grijpt niet vooruit op de natuurwetenschappelijke ontdekkingen. Voor het doel van de Bijbel was het ook niet nodig, dat hij de oude voorstelling corrigeerde. Terecht pleit prof. Berkouwer juist met het oog op deze vragen voor „grotere onbevangenheid in het spreken over de Schrift vanuit haar aard en gerichtheid”²⁹⁾. In zijn uit 1938 daterende boek over het probleem der Schriftkritiek koos Berkouwer beslist voor Grosheide en Aalders en tegen Schouten partij. Thans, in zijn jongste boek over de Schrift uit 1967, erkent hij, dat zijn vroegere beoordeling van Schoutens visie „deze onbevangenheid miste”³⁰⁾. Het doet weldadig aan in een boek van een theoloog eens zulk een openhartige bekentenis te lezen.

Uit dit alles volgt, dat wij de Bijbel niet kunnen en mogen gebruiken als een handboek voor geologie, kosmogonie enz. Wie hem toch als zodanig hanteert, gaat van een „overvragende Schriftbeschouwing” uit³¹⁾. Met betrekking tot de verhouding van Schrift en wetenschap mogen we een ding nooit vergeten: wat de mens door eigen inspanning kon ontdekken, behoefde God hem niet te openbaren en dat openbaart Hij hem ook niet. Wel openbaart God hem, wat hij als kleine mens in al zijn wetenschappelijke activiteit nooit zou kunnen ontdekken: het geheim van de oorsprong, het bestand, de zin en de toekomst van de wereld als schepping Gods! Juist omdat de Bijbel daarover goddelijk openbaringslicht verspreidt, is hij ook voor de wetenschap van fundamentele betekenis. De betekenis van de Bijbel voor de wetenschap ligt m.a.w. in de voor- resp. bovenwetenschappelijke sfeer en niet daarin, dat hij als onfeilbare bron van technisch-wetenschappelijke kennis zou fungeren.

Zeer behartigenswaardig is m.i. wat de geoloog prof. dr. J. R. van de Fliert hierover opmerkt aan het slot van een kritische bespreking van een door de Amerikanen Morris en Whitcomb geschreven boek over de zondvloed. Prof. Van de Fliert schrijft het volgende:

„De betrouwbaarheid van het woord van God, dat in deze wereld door zijn profeten en apostelen gesproken werd, ligt buiten het bereik van wetenschappelijke controle, omdat de Bijbel geen wetenschappelijk boek is. Als zodanig kan hij niet worden aangetast door de resultaten der wetenschap. Daarom kunnen christelijke astronomen, geologen en biologen zonder vrees werken zolang als zij de grenzen van hun eigen terrein van wetenschap respecteren.

Onze ideeën en opvattingen omtrent de Bijbel blijken inderdaad te kunnen worden aangetast door de resultaten der wetenschappelijke ontwikkeling. Deze stand van zaken schijnt moeilijk te accepteren te zijn, speciaal voor vele evangelische christenen. Het kan echter niet worden ontkennd, dat er „openbaring” (zij het van andere aard dan die van de Bijbel) is in de ontwikkeling van deze geschapen wereld, ook in de resultaten van menselijke wetenschappelijke en technische vermogens gedurende de laatste eeuwen. Het kan niet worden ontkennd en mag ook niet worden ontkennd, dat als gevolg van deze ontwikkeling ons (wetenschappelijk) wereldbeeld reusachtige dimensies heeft gekregen, zowel in tijd als in ruimte en geheel anders is geworden dan dat van de auteurs van de Bijbel. Maar dit is de wereld waarin God ons wilde doen leven, wij en onze kinderen.

De fundamentalistische visie, conservatief

²⁹⁾ *Idem*, 93.

³⁰⁾ *Idem*, 93, noot 123.

³¹⁾ De term is van Berkouwer, Vgl. zijn **De Heilige Schrift, I**, Kampen, 1966, 206

²⁰⁾ Vgl. voor dienst Schriftbeschouwing het mooie boek van de onlangs overleden Prof. Dr. W. J. Kooiman, **Luther en de Bijbel**, Baarn, z.j. (1958).

²¹⁾ Het is een verdienste van het genoemde geschrift **Klare Wijn**, dat het daarop sterke nadruk legt.

²²⁾ Vgl. b.v. Prof. Dr. Th. C. Vriezen, **Hoofdstukken der Theologie van het Oude Testament**, Wageningen, 1954, 23 vv.

²³⁾ Hiermee is natuurlijk niet ontkennd, dat wij van „het Horebverbond” vandaag nog veel kunnen leren, vgl. Ds. C. Vonk, **De voorzeide leer**, deel Ib. De Heilige Schrift, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, Barendrecht, 1963, 450.

²⁴⁾ Vgl. voor de kwestie van het wereldbeeld Ds. G. Visee in zijn artikel **Enkele vragen betreffende de Goddelijke en de menselijke factor in de Heilige Schrift, III**, in **Opbouw** 12e jrg. no. 23, 20 september 1968. Ds. Visee gaf mij, toen ik met de voorbereiding van deze inleiding bezig was, welwillend inzage in de copie van deze artikelen.

²⁵⁾ Vgl. voor het thans opnieuw sterk de aandacht trekkende proces-Galilei Prof. Dr. W. A. van de Pol, **Het einde van het conventionele**

in een verkeerde zin, eist van ons een zogenaamd „bijbels wereldbeeld” te accepteren, dat normatief voor wetenschappelijk werk zou moeten zijn. Dit is ongetwijfeld een hachelijke positiekeuze voor de hedendaagse christenheid, omdat zij er toe leidt christenen van de twintigste eeuw om te vormen tot vreemdelingen, die als het ware nog in de tijd van het Oude Testament leven. Aangezien dit natuurlijk niet mogelijk is, leidt de fundamentalistische visie ertoe hen te beroven van hun geloof in een betrouwbare Bijbel. Zij vervreemdt ons van de Woorden van Eeuwig Leven, die wij verstaan door geloof en niet door wetenschap en die ook in deze snel veranderende wereld vast staan³²⁾. (Slot volgt)

³²⁾ J. R. van de Fliert, **Fundamentalism and Fundamentals of geology**, in **International Reformed Bulletin**, numbers 32-33, 11th year january april 1968 (dit speciale nummer is getiteld „Scripture and its key”), 26. Het boek van Henry M. Morris en John C. Whitcomb Jr. draagt de

titel: **The Genesis Flood, the Biblical Record and its Scientific Implications** en verscheen te Philadelphia in 1961. Over de bijbelse prediking aangaande de schepping ontvouwde A. Janse in **Van de Rechtvaardigen**, Kampen 1931, 31 vv., reeds verschillende gedachten, die nog niets van hun waarde hebben verloren. Vgl. 320: „Wij hebben ons evenwel te wachten voor het gevaar, dat wij onze moderne wetenschappelijke definities en terminologie zouden „inleggen” in het verhaal van Gen. 1. Als Mozes verhaalt wat er geschied is in het begin van onzen schepselentijd, die nu nog voortgaat - dan doet hij niet geheel hetzelfde als de geschiedschrijvers van onzen tijd wanneer ze „geschiedenis” beschrijven. En ook doet Mozes niet hetzelfde als de kosmografen en geologen doen. De opzet en de methode en de doelstelling zijn zo heel verschillend.” Het is interessant op dit punt de verhouding van Bijbel en wetenschap — eens Aalders' exegetische van Genesis 1 te vergelijken met die van Vonk. Het valt dan op, dat de krampachtigheid van Aalders bij laatstgenoemde geheel ontbreekt!

zonde bestaat niet. Het doet denken aan de zwijgzame man, die naar de kerk was geweest en wiens vrouw „die thuis bleef” informeerde waar de dominee over gepreekt had. „Over de zonde” luidde het antwoord. En op de tweede vraag wat dominee er dan van had gezegd: „Hij was er op tegen”.

Niemand denke dat we op grapjes uit zijn. Het is ons volle ernst. Er is in heel de gang van zaken een ontstellend gebrek aan discretie, aan onderscheiding. Er is jarenlang met termen gegooid: Afsval, woordverlating, deformatie, verloochening van de vrijmaking, loslating van de belijdenis, disputabel stellen van de belijdenis, ontrouw in de ambtsbediening, kwaad herderschap, de schapen achter Christus vandaan roepen, de kerk 'niet zien' enzovoort. Dat zijn allemaal klanken, die het volume hebben van kanonschoten, doch het blijkt als men zich niet in de zenuwen laat jagen, dat er niet met scherp, maar met losse flodders geschoten is. Iedere afwijking van de allerparticulierste mening van deze of gene leider of die zich daarvoor houdt, wordt met een van die krachttermen aangeduid. Maar waar het over heel de linie aan ontbrak dat was de scherpe onderwijzing uit de Schriften, om uit haar aan te tonen dat er metterdaad een verlaten was van de weg des Heren. Daarin was ook gebrek aan liefde en geduld om „hen die dwalen te leiden in het rechte spoor.” En waar deze liefde en dat geduld ontbraken, een ethisch gebrek, daar ontstond de actie niet om dwalende broeders (als ze dwaalden, afdwaalden van de rechte wegen des Heren!) terecht te brengen in de geest der zachtmoedigheid en der liefde, doch om ze uit te bannen — nee, dat is verkeerd gezegd: van het gebruik van de christelijke ban naar Gods Woord en de belijdenis was en is geen sprake, doch hier moet gezegd: uit te rangeren en op dood spoor te zetten. Dat is het. We zitten midden in een zuiveringsactie, die helaas treffende overeenkomst vertoont met wat er soms in bepaalde politieke partijen gebeurt.

Ruimte

Men spreekt van verloochening van 'de' vrijmaking. En 'de' vrijmaking bestaat niet. Er zijn plaatsen geweest waar men, d.w.z. de classis of de synode een predikant of de meerderheid van de leden van de kerkeraad schorste en soms ook nog afzette. Waar dat geschiedde was dat in strijd met de afgesproken orde in de kerk. Meerdere vergaderingen hebben geen opzicht en tucht te oefenen. En waar zulk een kwasi-tucht getrouwe dienaars en opzieners en diakenen trof daar was dat ook tegen Gods Woord. Op die plaatsen ging men — b.v. in Kampen, in Wormer, Leerdam en in andere plaatsen, gewoon door. Het enige verschil was dat men niet meer op de classis komen mocht. Maar in wat de kerk tot kerk maakt: de getrouwe bediening van het Woord, van de doop en het avondmaal, en van de sleutelen des hemelrijks bleef alles bij het oude. Daar heeft men heus geen reformatie beleefd. Zich niet van de valse kerk afscheiden om zich bij de ware kerk te voegen. In Leerdam en in Wormer en andere plaatsen hebben zich later wel broeders en zusters de kerk afscheiden om een eigen tegenkerk te vormen.

Maar waar ging het toen om?

Om meningsverschillen in de kerken.

En deze meningsverschillen werden met geweld voor de synode gebracht, de synode deel over de meningsverschillen bindende dogmatische uitspraken en verklaarde de mening van bepaalde theologen nu tot kerkelijke léer.

In die situatie hebben we gepleit voor ruimte. Gezegd: Laat nu in de kerk ruimte voor hen, die met dat 'houden voor wedergeboren' geen moeite hebben en voor hen die dat om hun aan het Woord Gods gebonden geweten niet kunnen doen. Wij, de uitgeworpenen, hebben nooit gezegd, die mensen, die met dat houden voor wedergeboren zo geen moeite hebben moeten de kerk uit. Zo stond het ook met de andere 'leeruitspraken'. Nooit hebben we gezegd: Geen plaats in de kerk voor hen, die willen vasthouden aan de mening dat „de ziel” van een mens onsterfelijk is. Op al deze en andere punten is er bij de synoden gepleit voor ruimte. Niet omdat de zaken niet van belang waren, maar in de hoop dat een leven bij het Woord van God op den duur zou leiden tot een naar elkander toe groeien en in de verwachting dat we in de vreze des Heren elkander in deze

Kerkelijk leven

SYNODE DORDRECHT

We ontvingen het verzoek het volgende bericht te plaatsen.

De commissie van voorbereiding herdenking Synode 1618/19, kan in aansluiting op vorige berichten U het volgende mededelen:

De herdenkingsbijeenkomst zal D.V. worden gehouden **zaterdag 16 november a.s.**

Plaats van samenkomst: Augustijnenkerk, Voorstraat, Dordrecht.

Agendum:

's Morgens 10.30 uur, Dienst des Woords.

Voorganger ds. A. I. Krijtenburg.

Middagvergadering 2.00 uur.

Spreekers:

Prof. dr. L. Doekes: De confessie van Dordrecht.

Prof. J. Kamphuis: De continuïteit van Dordrecht.

Organist: Dirk Jansz. Zwart.

Sluiting ± 4.00 uur.

Het in de vorige mededeling aangekondigde programmaboekje is inmiddels ter perse. Het wordt een keurig verzorgd boekje van ± 16 pag. U vindt er o.a. in een plattegrond van Dordrecht, parkeerplaatsen, eetgelegenheden, etc. 9 pagina's worden in beslaggenomen door een interessant artikel van: dr. J. Wesseling te Groningen over de historie van de Dordtse Synode, verlucht met foto's, zodat dit boekje blijvende waarde heeft.

Uiteraard zijn aan deze landelijke herdenking kosten verbonden zoals huur kerkgebouw, programma boekje etc. Om deze kosten te bestrijden is de prijs van dit boekje vastgesteld op f 1.60 welk programmaboekje voor elke deelnemer nodig is. Als U f 1.60 stort op postrekening no. 1641785 t.n.v. J. C. V. Krijtenburg, Heinsiusstraat 98 te Dordrecht, met vermelding programmaboekje(s), krijgt U het direct na verschijnen franco toegezonden. Gezamenlijke bestellingen worden op prijs gesteld.

Wij rekenen op Uw spoedige bestelling zodat wij tijdig weten op hoeveel bezoekers wij mogen rekenen.

Tot de volgende mededeling.

De commissie

Hiermee hebben we aan het verzoek voldaan. Wel moet ons van het hart dat de hele zaak ons bijzonder onsympathiek aandoet. Om bij een herdenking van de synode van Dordrecht iemand te laten spreken, die geheel in strijd met de leer en het kerkrecht van Dordrecht, een scheur getrokken heeft in de gemeente van Kampen en mede verantwoordelijk is dat dergelijke scheuringen zich ook elders voordoen en voorgedaan hebben, komt ons bijzonder onsmakelijk voor.

De sprekers kunnen nog wel iets leren van de synode van Dordrecht wat betreft de tolerantie.

STEKETEE

Als reünist van het Kamper Studenten-corps kreeg ik het verzoek om een gift te geven voor een portret van wijlen docent Adriaan Stekete, in leven docent in de literarische afdeling van de T.H. School van 1872-1882.

Stekete is onrechtvaardig afgezet. In de brief van de Stekete-commissie staat „De begaafde filoloog en classicus is hiermee een in stilte gedragen onrecht aangedaan”. „Schuld verjaart nooit (ook niet tegenover docent Stekete: wij belijden één, katholieke kerk) — daarom weten wij ons geroepen tot dit postuum eerbewijs aan een mee-levende voorganger.

Gedenken verplicht — daarom aarzelen wij.

Dus komt de roeping vanwege God uit de historie tot ons met dubbele aandrang”.

Ik wil nu publiek schrijven dat ik niets geef. Niet om Stekete. Aan het doel op zich zelf zou ik zelfs wel graag geven.

„Maar er is een scherp woord van Christus over het bouwen van de graven der profeten.”

Juist om dat scherpe woord geef ik maar niet. Want feitelijk is het toch zo dat aan deze zelfde School weer onrecht gedaan wordt. De schorsing van de lectoren Mulder en Buwalda liggen er nog steeds en nog steeds is er het beruchte curatorenbesluit, waarmee maar niet één maar hele groepen leden van onze kerken buiten de School gehouden worden en in feite hetzelfde onrecht hebben te ondergaan als Stekete.

Ds. C. G. Bos schrijft terecht in zijn brochure „Bezinning en uitzicht”: „... de senaat van onze Theologische Hogeschool heeft zich opgeworpen als een keur-instantie boven de kerkeraden, om uit te maken welke kerkeraden in het afgeven van hun attesten nog betrouwbaar kunnen worden geacht”.

Hij voegt er geheel terecht aan toe dat in art. 28 N.G.B. niet alleen maar de merktekenen van de ware kerk worden genoemd, maar ook de merktekenen van de ware christenen”.

Het is niet verantwoord om onrecht uit het verleden te „herstellen”, terwijl er onrecht in het heden wordt gedaan.

H. AMELINK

HOE IS DE SITUATIE ONTSTAAN?

(I)

De hele kerkelijke toestand geeft rijke stof tot nadenken.

Hoe is toch deze toestand ontstaan?

Om het antwoord op deze vraag te vinden is geduldige analyse van de voorgeschiedenis nodig. Kritiek en zelfkritiek. En voorzichtigheid. Iemand — het was prof. V. Hepp — heeft eens opgemerkt dat men, om de horoscoop van eigen tijd te trekken, het geweten moet hebben van een waarzegster.

Men kan natuurlijk zeggen: het komt van de zonde. Dat zal wel waar wezen. Maar 'de'

meningsverschillen zouden kunnen vasthouden en samen kerk van de Here Jezus Christus te blijven. Het mocht niet baten. De door de synoden genomen leerbesluiten ver-eisten onvoorwaardelijk instemming.

Nu stonden we na 1944 als vrijgemaakte Gereformeerde Kerken apart. In de ruimte. Er is toen druk gepreekt over Galaten 5:1 „Om waarlijk vrij te zijn, heeft Christus ons vrijgemaakt. Houdt dus stand en laat u niet weder een slavenjuk opleggen.” Als ik het verloop van de historie naga, ben ik bang dat daar dikwijls zeer exemplarisch over gepreekt is, en dat predikers en hoorders wel heel snel van Galaten 5:1 naar 1944, 1945 gekomen zijn. Zoals ook Psalm 124 toen nog al eens exemplarisch gezongen werd: „W' ontkwamen haast des vogelvangens net, die loze strik, tot ons bederf gezet; de strik brak los en wij zijn vrijgeraakt; de HEER is ons tot hulp op ons gebed; die God, die aard' en hemel heeft gemaakt.”

Nu zal ik de laatste zijn om te ontkennen dat deze teksten, deze psalm ook het een en ander te maken hebben met de verwerping van bindingen in de kerk waarmee God ons niet bindt. Want dat is het grote thema van de brief aan de Galaten. Dat de zaligheid niet is gelegen in het geloof in Christus PLUS de onderhouding van de oudtestamentische wet, de besnijdenis enzovoort, maar in Christus **alleen**, door het geloof. En dat geloof is het geloof van hetgeen ons God in Zijn Woord te geloven gebiedt en niet wat mensen, ook niet wat 'de kerk' ons beveelt te geloven.

Maar al heel spoedig bleek dat men ook in de vrijgemaakte kerken de vrijheid in Christus maar slecht verstond.

Niet zo heel lang na 1944 kwamen er, die het in 1944 en volgende jaren gebeurde interpreterden als een afscheiding van de valse en een zich gevoegd hebben bij de ware kerk. De valse kerk dat waren de synodale kerken, de ware kerk dat waren de vrijgemaakte kerken. De synodale kerken werden integraal als valse kerk verworpen en met de valse kerk geïdentificeerd. De vrijgemaakte kerken werden met de ware kerk, althans voor Nederland, vereenzelvigd en verklaard dat ieder van wat staat of kwaliteit hij zij, schuldig was zich bij de ware kerk, dat is in dit geval, de vrijgemaakte kerk te voegen.

Voor het eerst trad dit openlijk naar voren, meen ik, op het Amersfoortse Congres van 1948. In de discussie over het referaat van prof. dr. S. Greijdanus werd deze referent herhaaldelijk gedrongen tot de uitspraak: de synodale kerken zijn valse kerk in de zin van de artikelen 27-29 van de nederlandse geloofsbelijdenis, de vrijgemaakte kerken zijn de ware kerk. Maar Greijdanus liet zich in die hoek niet dringen. Hij herhaalde slechts wat de artikelen 27-29 van de nederlandse geloofsbelijdenis over de ware en de valse kerk zeiden, zonder dat hij aanwees: dáár hebt u de valse, dáár hebt u de ware kerk. Terecht. Zou hij dat wel gedaan hebben, dan zou hij de dynamiek uit die artikelen hebben weggenomen, en dan zou hij per conclusie van de belijdenis dit hebben gemaakt: „wij geloven allen met hart en belijden met de mond dat de synodale kerk te A. of B. de valse kerk is en dat de vrijgemaakte kerk te A. of B. de ware kerk is.”

Daarvoor paste hij.

Intermezzo: Het Getuigenis van 1946

Het is in dit verband raadzaam even in te gaan op het Getuigenis „Aan alle Gereformeerde Belijders van de Christus in Nederland”. In de discussies van de laatste jaren is dit Getuigenis.

Onder dat Getuigenis staat ook mijn naam. Hoe die naam daaronder gekomen is kan ik mij niet herinneren. De Acta van de synode van Groningen vermelden — Art. 165 — dat deze synode op dinsdag 4 juni 1946 onder anderen ook mij tot deputaat voor correspondentie met de deputaten der synode Duursema benoemde. Op 16 juni preekte ik afscheid in Leerdam, op 26 juni deed ik intrede in Kampen. Op donderdag 27 juni vermelden de Acta:

„Prof. dr. K. Schilder leest namens de deputaten inzake voorgeslagen samenspreking met Dep. der Synode-Duursema, die tot het opstellen van een getuigenis vergaderd hebben met het Moderamen een getuigenis „Aan alle Gereformeerde Belijders van den Christus in Nederland”. Over dat getuigenis is enige discussie geweest ter synode, de sprekers zijn door prof. dr. K. Schilder beantwoord.

En dan lezen we: „'t Getuigenis wordt aanvaard.” Art. 247.

Nu weet ik zeker dat ik die vergadering van deze deputaten met het moderamen der synode niet heb bijgewoond. Maar wellicht heeft men mij schriftelijk om mijn handtekening gevraagd. In elk geval: die handtekening staat er onder. En ik aanvaard daarvoor de volle verantwoordelijkheid. Maar dat betekent niet, dat nu ieder het recht heeft mij aan elke zin, zinswending van dat stuk op te hangen. Men weet hoe dat met dergelijke stukken gaat. Men kan bezwaar hebben tegen bepaalde woorden, uitdrukkingen, zinswendingen, maar zich bij de meerderheid, die daar anders over denkt, neerleggen.

Voorts: de synode heeft dat getuigenis aanvaard. Wat betekent dat? Krijgt dat getuigenis nu confessioneel gezag? Wordt het een reeks belijdenisuitspraken niet maar van de synode, maar van de kerken? Waaraan elk kerklid gebonden is? Dat zou een vreemde figuur worden. Dat we zo over één nacht een vierde formulier van enigheid zouden hebben. Het is bovendien merkwaardig, dat dat Getuigenis op 27 juni 1947 zo maar uit de lucht kwam vallen. Wie nam hier het initiatief? Dat de synode de deputaten opdroeg zulk een Getuigenis op te stellen en te doen uitgaan, blijkt uit de Acta niet. Hoe het ook zij, zelfs een ondertekenaar van dat stuk heeft na 22 jaar het recht zich er van te distancieren.

Leest men nu dat Getuigenis, dan blijkt dat de strekking er van is tot „de Gereformeerde belijders van de Christus” buiten de vrijgemaakte kerken iets te zeggen. Nl. dat zij, b.v. behorende tot een synodale of tot een chr. geref. kerk, niet moeten zeggen: er komt misschien een samenspreking tussen deputaten van de wederzijdse synoden en dat wachten we nu maar rustig af. We blijven zo lang zitten waar we zitten. Ze werden opgeroepen tot een keus. En in dat verband wordt dan artikel 28 van de nederlandse geloofsbelijdenis, ik zeg **niet** geciteerd, maar genoemd. Aldus:

„Gaaf het u niet aan, dat artikel 28 verzekert, dat niemand van wat staat of kwaliteit hij zij, zich behoort op zichzelf te houden, om op zijn eigen persoon te staan, maar dat zij allen schuldig zijn, zichzelf te voegen bij de heilige vergadering dergenen, die zalig worden...”

En nu zou men verwachten dat hier zou volgen: En dat het daarom uw plicht is „volgens het ambt aller gelovigen, volgens het Woord Gods, u af te scheiden van degenen, die niet van de kerk zijn en u te voegen tot deze vergadering, hetzij op wat plaats dat God haar gesteld heeft”, u af te scheiden van de synodale, de valse, kerk en u te voegen bij de ware, de vrijgemaakte kerk.

Doch aan dit simplisme maakt dit Getuigenis zich niet schuldig. Het zegt nergens: de synodale kerk is de valse, de vrijgemaakte kerk de ware kerk. Maar het Getuigenis gaat aldus voort, dat het, herinnerd hebbende aan de plicht zich bij de vergadering der gelovigen te voegen, doet volgen:

„weshalve de vraag, waar de lijn der wettige kerkelijke successie doorloopt, een levensvraag moet heeten?”

Het Getuigenis komt hier niet met de onderscheiding ware kerk-valse kerk, maar met de kwestie van de kerkelijke successie. Hoe ik daar na 22 jaar over denk, over die wettige kerkelijke successie namelijk, doet er in dit verband niet toe. Maar het is iets anders dan wat artikel 28 zegt. Daar is van de kerkelijke successie, en dan de wettige nog wel, geen sprake. En de vraag of de synodale kerken valse kerk waren en de vrijgemaakte kerk de enig ware speelt in heel dit Getuigenis verder geen rol. Dat de binding aan bovenschriftuurlijke leeruitspraken de vraag van het kerk-zijn raakt, dat is in dit Getuigenis evident, dat daarbij de artikelen 28-30 van de nederlandse geloofsbelijdenis op bepaalde wijze aktueel waren, dat is ook in dit Getuigenis evident, maar nergens staat in dit Getuigenis: wij hebben ons van de valse kerk afgescheiden en ons gevoegd bij de ware kerk.

Ombuiging van het geding

Intussen kwam er na 1944 en volgende jaren een ombuiging in het geding met de synodale kerken. Het begon met: wij vragen

ruimte voor ons gevoelen. Daarna, toen de leeruitspraken voor dat gevoelen geen ruimte lieten: wij verwerpen de binding aan die uitspraken, omdat wij ons daaraan in geweten niet gebonden weten door het Woord van God. Toen de verwerping van die binding niet werd aanvaard en er deswege werd geschorst: wij leggen die schorsingen naast ons neer. En toen we als vrijgemaakte kerken er naast kwamen te staan hebben velen niet langer gezegd: „doch wij hebben enige dingen tegen u”, doch: „gij zijt de valse kerk naar artikel 29 van de nederlandse geloofsbelijdenis en wij zijn de ware kerk.” Dat zeiden velen. Dat laatste hebben de kerken nimmer gezegd. Aan dat gevoelen is niemand gebonden.

De gevraagde ruimte verspeeld

Vóór 1944 vroegen we ruimte. Natuurlijk niet ruimte voor alle wind van leer. Maar wel op de concrete punten, die aan de orde waren. En dan betekende dat we de anderen ook ruimte wilden laten. We hebben toch nimmer gezegd: voor hen die met dat 'houden voor wedergeboren' zo geen moeite hebben is geen plaats in de Gereformeerde kerken? Laat ik concreet worden: wij hebben toch nimmer gezegd: geen plaats voor dr. J. Ridderbos, voor dr. G. Ch. Aalders, voor ds. S. G. de Graaf, ds. D. Sikkels en dergelijken? Wij hebben toch niet geroepen: zij er uit? Wij hebben toch niemand geschorst of willen schorsen?

Wij hebben integendeel in onze kring herhaaldelijk verklaard dat een kerkrechtelijk bezwaarde, iemand die over deze schorsing en afzetting van broeders bezwaard was, in de vrijgemaakte kerken thuis hoorde?

Laat ik het duidelijker zeggen.

De synode heeft ook uitspraak gedaan inzake de onsterfelijkheid der ziel. Zij sprak uit:

„Aangaande de onsterfelijkheid der ziel 1e. dat naar de Schrift en de belijdenis bij het sterven van de mens zijn lichaam wederkeert tot stof, maar zijn ziel, hetzij in de gemeenschap met Christus zaligheid genietend, hetzij rampzaligheid lijdend, voortbestaat, totdat zij op de jongste dag, wanneer de doden zullen opstaan, wederom met haar lichaam verenigd wordt, en de gelovigen naar lichaam en ziel eeuwige zaligheid zullen ontvangen, de ongelovigen daarentegen naar ziel en lichaam zullen worden overgegeven tot een voortbestaan in eeuwige rampzaligheid, welke waarheid van ouds ook wordt uitgedrukt in de leer van de onsterfelijkheid der ziel;

2e. dat daarom moet gehandhaafd worden, dat de ziel des mensen, ofschoon op wonderbaarlijke wijze met het lichaam een eenheid vormende, nochtans iets eigens is, en van het lichaam dermate onderscheiden, dat zij daarvan kan worden onderscheiden en afzonderlijk bestaan.”

We hebben ook deze leeruitspraken verworpen. Maar toch nooit gezegd dat ieder die deze mening had en deze als 'goddelijke waarheid' leerde, de kerk uit moest?

De zaken namen echter een keer: het was begonnen over verbond en doop, de gemene gratie, de twee naturen van Christus, de onsterfelijkheid der ziel en de pluriformiteit der kerk — en enkele jaren na de vrijmaking zaten we midden in de kwestie over de kerk. Nota bene: precies over het punt, waarover de synode géén leeruitspraak had gedaan. Over dat punt viel ook in de vrijgemaakte kerken nimmer een officiële leerbeslissing. Gelukkig niet. Maar in de praktijk werd onderwerping geëist aan een gevoelen, dat, hoewel nimmer kerkelijk geijkt, hoe langer hoe meer dat van de bovendrijvende meerderheid werd, nl. dat de syn. kerk valse kerk is en de vrijgemaakte kerk de enige ware kerk, althans in Nederland. In de praktijk functioneerde dat als een bindende uitspraak.

Een sijbbolet.

Hetgeen voor de vrijmaking nimmer het geval was b.v. ten aanzien van de Hervormde Kerk. Er zijn er altoos geweest die van 'de' hervormde kerk spraken als over de valse kerk. Anderen hebben dat pertinent geweigerd te doen.

Zij spraken met meer onderscheiding.

G. VISEE

K. C. SMOUTER

Barmhartigheid wil de HERE, geen offerande

We zagen in het vorig Kerkblad, hoe het woord van de Here Jezus, dat nu als opschrift boven dit artikel staat, een uitnemende sleutel is tot het verstaan van het sabbatsgebod. Wij begrijpen dan ook, waarom Psalm 92 (een lied van een door uitbuiters verdrukte, die bij de HERE recht zoekt) „Een lied voor de sabbatdag” genoemd werd.

DEUTERONOMIUM EN HET SABBATSgebod

Dat de sabbat geheel en al een kwestie was van barmhartigheid, niet van godsdienstige offeranden (van: dit mag niet en dat niet) blijkt ook heel duidelijk uit de uitwerking, die Mozes van het 4e Gebod gegeven heeft in Deut. 15 en 16. Die uitwerking verschilt hemelsbreed met „Het Traktaat van de Sabbat” der farizeeën. Men vindt daar in Deut. 15 en 16 geen woord over wat er op sabbatdag allemaal niet mag. Maar des te meer over de barmhartigheid, die de HERE door het sabbatsgebod wilde uitspreiden over Israëls leven. B.v. kwijtschelding van schulden in het 7e jaar. En vrijlating van slaven na 6 jaar dienst. En ruime barmhartigheid aan weduwen en wezen, vreemdelingen en levieten, vooral tijdens de grote feesten. Trouwens, wat waren die drie feesten op zich al een stuk barmhartigheid voor Israël: driemaal per jaar een week feestvieren, vrolijk zijn bij de HERE!

DE PURITEINSE SABBAT

Wij zagen in het vorig Kerkblad, dat de farizeeën de sleutel tot het 4e Gebod (barmhartigheid, geen offeranden) hadden zoekgemaakt.

Erger is, dat de Christenheid, die dat allemaal opnieuw zo goed van de Here Jezus geleerd had, die sleutel opnieuw zoek maakte. En wel op dezelfde manier als de farizeeën.

Dat begon voor wat ons land betreft in de 17e eeuw.

Let wel, niet in de 16e eeuw, de eeuw van de Reformatie, van Luther en Calvijn en van de Heidelbergse Katechismus. Tóén verstond men het 4e Gebod wel als het gebod van de barmhartigheid. Men leze slechts de uitleg, die Calvijn in zijn Institutie geeft van dit gebod, waarvan Zondag 38 H.C. een korte samenvatting geeft.

Maar 100 jaar later begon het sabbattisme van de Puriteinen uit Engeland naar ons land over te waaien. Via Vlissingen en Middelburg.

Men zegt meestal: die engelse Puriteinen waren in het algemeen al oudtestamentisch ingesteld (vandaar nog steeds de vele Engelsen met oudtestamentische namen: Abraham, David, Ruth, Esther enz.), en zo waren ze ook op het stuk van de sabbat wat „oudtestamentisch”.

Nu, wás dat dan tenminste nog maar zo. Wás die puriteinse sabbat dan maar écht oudtestamentisch geweest. Dan was ze in elk geval toch nog bijbels.

Maar de opvattingen van de Puriteinen over de sabbat waren niet bijbels, maar farizeeüws. Misschien wat minder kras, maar toch ook doordrenkt van het zuurdeg der farizeeën: God wil offeranden. Dit mag niet op de sabbat en dát niet, want je moet wat voor de godsdienst over hebben.

Daar hebben de nederlandse geref. kerken zich aanvankelijk flink tegen verzet. Al enigszins op de synode van Dordt 1618/19, maar duidelijker en nu ook heftig op een sy-

node in IJsselstein in 1626 (zie C. Vonk, Voorzeide Leer Ib 699). Maar het was niet meer te keren. Vooral, omdat de meest ernstige, de meest op het bijbelgezag georiënteerde richting die engelse invloeden overnam. Het werd kenmerk van orthodoxie om het zo nauw mogelijk te nemen met „de heiliging van de sabbat”. Dat staat ook zo godsdienstig, nietwaar: niet met de koets uit rijden op zondag, de kinderen binnen houden, later: de rolgordijnen neer. Wat zulke mensen over hebben voor de godsdienst!

Maar het werd tot grote schade voor ons christelijk Nederland. En de grootste schade was niet die van „de gederfde levensvreugde”, al zal menig een wel herinneringen hebben aan „die akelige dag, waarop kinderen niets mogen”.

VERGRIJP AAN GODS BEVRIJDEN

De terugschakeling van Christus' sabbatsverkondiging („Barmhartigheid wil de HERE”) naar de sabbatgodsdienst van de farizeeën („offeranden wil God”) heeft vooral grote schade aangericht in het sociaal-economisch leven. En dat tot ver buiten onze grenzen.

Wat dacht u, zou er aan het begin van onze eeuw zo'n schreiende „sociale kwestie” geweest zijn (Kuyper bad op het eerste christelijk-sociaal congres: „Mijn God, zij kunnen niet meer wachten. Geen dag en geen uur!”), als onze voorouders in de 17e eeuw gebleven waren bij het evangelie van het 4e Gebod, dat God barmhartigheid wil?

Er zijn in die jaren massa's Verbondskinderen van de kerk vervreemd, en in de armen van het socialisme gedreven. Heeft de kerk het daar ook niet zelf naar gemaakt? Zou het zover ook gekomen zijn als het 4e Gebod in de prediking was gebleven als het evangelie van de bevrijding van de zweep van de drijver, en als de verdrukte kinderen van de HERE samen Psalm 92 hadden mogen zingen, zó als die Psalm bedoeld is? Niet als „Laat ons de rustdag wijden...” (alsof de mens er is voor de sabbat), maar als de klacht tot de HERE: „Zie toch, aan alle zijden plant zich het onrecht voort, het bloeit haast ongestoord, niemand komt tussenbeide.”, en de belijdenis: „Gij zult de eer verhogen van wie vernederd wordt, uw kracht is uitgestort, uw licht verlicht de ogen. Mijn ziel zal zich verblijden; daar ligt terneergeveld al wie zich met geweld vergreep aan Gods bevrijden” (zo de nieuwe berijming van de Psalm).

Bij de opkomst van het socialisme waren veel socialisten nog zó thuis in de Bijbel en in de Psalmen, dat het voorkwam dat ze bij demonstraties Psalmen zongen. B.v. voor het stadhuys Psalm 82 : 2 „Toont aller goden God te vrezen, Doet recht aan armen en aan wezen.”

De kerken hebben zich in die tijd veelal van de gerechtvaardigde klachten van de armen afgekeerd door wat de HERE in Zijn Woord aan gerechtigheid voorhoudt hier op aarde te vergeestelijken en te endosseren naar „de hemel”: „Hier beneden is het niet”.

Zo lijdt de oude berijming van Psalm 92 ook de aandacht wég van het concrete, aardse leven, waarover in die Psalm Gods barmhartigheid valt, door de „stoplap” in vs. 3 „Een ziel, aan 't stof gekluisterd beseft Uw daden niet”. Van zo'n minderwaardig achten van 't stof, van vlees en wereld, aarde en armoedigheid weet de HERE in Zijn Woord niets!

DE KOLONIËN EN DE SABBAT

In de 17e eeuw was ons land verder in opkomst als koloniale mogendheid. Oost- en West-Indië met hun rijkdommen en mensensmassa's kregen onder ónze vlag toen de positie van „wingewesten”.

Hebben wij daarin het 4e Gebod onderhouden?

Hebben wij er toen aan gedacht, dat de HERE nu op ons de dure roeping legde, om nu in de Geest van het 4e Gebod de rust in de arbeid, die liefelijke vrede ook aan die verre volkeren mede te delen?

Er zijn procentueel maar weinig mensen in Indonesië tot God en tot Christus gekomen. Veel meer hebben de toevlucht genomen tot het fatalistisch berustings-geloof van de Islam. Hebben wij dat er niet naar gemaakt? Hadden we zélf al niet een verminkt christelijk geloof, met Gods barmhartigheid over het dagelijks leven van handel en arbeid eruit gesneden? Een evangelie „voor de ziel” Zo heeft het kunnen gebeuren, dat wij zonder gewetensbezwaar de arbeidskrachten van andere mensen (immers tóch maar „het lichaam”) gingen uitbuiten, voor ónze welvaart.

Ik weet wel, dat die instelling tegenover Azië en Afrika toen algemeen was, en dat andere volkeren het erger maakten. Het nederlandse Calvinisme bleef altijd nog wel zekere weerstanden bieden. En vooral in de tijd van Kuyper en Idenburg werden eerlijke en ook doeltreffende pogingen gedaan om Indië te ontwikkelen ten gunste van zijn eigen bewoners, en daar gerechtigheid te oefenen.

Maar dat neemt niet weg, dat in grote delen van Azië en Afrika „Christendom” nu identiek is met „Uitbuiting”.

SABBAT EN SLAVERNIJ

Och, hadden onze voorouders verstaan, dat het 4e Gebod betekent: „Barmhartigheid wil Ik, geen offeranden”. Dan waren ze 's zondags niet achter de rolgordijnen gekropen, dan hadden ze wél gedaan, wat Zondag 38 H.C. van het 4e Gebod zegt: „alle dagen van mijn leven van mijn boze werken rusten, de HERE door Zijn Geest in mij werken laten, en zo de eeuwige sabbat in dit leven aanvangen”.

Als de Geest van de barmhartigheid des HEREN door het sabbatsgebod de Christenheid van de 17e eeuw was blijven vervullen, alle dagen van hun leven, dus ook op hun handelskantoren en rederijen en in hun regeringskamers en scheepshutten, dan zou er ook geen slavernij zijn herleefd in de koloniën, en zouden we zeker geen negerslaven van Afrika naar Amerika hebben verslept.

In hetzelfde Middelburg, dat begin 17e eeuw invalspoort was voor de puriteinse sabbat, werd een eeuw later, in 1732, de Middelburgsche Commerciale Compagnie ongericht, voor de handel op de nederlandse Guyana's en de Antillen (Suriname en Essequibo waren toen zeeuwse koloniën). Zoals vrijwel elke handelsonderneming op de West werd ze tenvolle een slaven-compagnie: ze ruilde eerst aan de Westkust van Afrika spiegelglazen, kralen, geweren, messen, kruiken jenever en stoffen tegen negerslaven, die door afrikaanse stamhoofden werden aangeboden. Daarna werden deze negers in Zuid-Amerika verhandeld tegen suiker, koffie, cacao, tabak, indigo en huiden.

27.000 negers werden op die manier door de M.C.C. uit Afrika naar Amerika verhandeld.

We waren er heel godsdienstig bij. Ook op die schepen. Het was toen nog de tijd, waarin de kapitein 's zondags achter een lessenaar met zo'n grote Statenbijbel erop, Gods Woord aan het scheepsvolk verkondigde.

Het lijkt voor óns, achteraf, haast onbegrijpelijk, dat de Christenheid van die tijd zich in 't minst niet verontrust voelde over deze praktijken, en de verschrikkelijke ge-

volgen die daaruit voort zouden komen voor de hele wereld, in de loop der eeuwen.

Met alle waardering voor de gezonde vreze des HEREN, die er in die tijd óók ruimschoots bij onze voorouders was, mogen we toch weleens goed bedenken, dat zij in dit opzicht ten enen male het spoor der waarheid bijster waren.

Na de Synode van Dordt heeft er in ons land een heftige strijd gewoed tussen „Coccejanen” en „Voetianen”, waarbij vooral de rechte opvatting van de sabbat de inzet was. Lawine's geschriften zijn er in de 17e en 18e eeuw over de sabbat geschreven, maar dat de HERE door de sabbat BARMHARTIGHEID wou brengen in het echte, concrete leven, daar zag géén van de beide heftig strijdende partijen iets van. En dat wij die barmhartigheid ook dienden te gunnen aan negers, dat zal toen wel niemand hebben begrepen.

De apostel Paulus zou van die sabbatstrijd gezegd hebben: „Door dit spoor (liefde uit een rein hart, een goed geweten en een ongeveinsd geloof) te verlaten zijn sommigen vervallen tot ijdel gepraat; zij willen leraars der wet zijn, zonder ook maar te beseffen wat zij zeggen of waarover zij zo stellig spreken. Wij weten, ... dat de wet niet gesteld is voor den rechtvaardige, maar voor wettelozen en tuchtelozen, voor goddelozen en zondaars, voor ... (en dan volgt er een opsomming, waarbij Paulus ook noemt:) ... ZIELVERKOPERS!

Zie, dat is wel een héél ernstig gevolg geweest van de puriteinse omzetting van het 4e Gebod tot „Offeranden” (dit mag niet, dat mag niet op zondag), i.p.v. de door de HERE bedoelde „Barmhartigheid” (laat slaven los, doe recht aan armen): in heftige ijver voor nutteloze godsdienstigheid viel men toen tot overtreding van „het zwaarste der wet”. Onze sabbatistische voorouders werden „zielverkopers”. Ze zouden onder het Oude Verbond al de doodstraf hebben verdiend, Ex. 21 : 16, Deut. 24 : 7. Hoeveel te zwaarder straf verdienen we daarmee onder het Nieuwe Verbond, Hebr. 10 : 29.

We weten gelukkig, dat de HERE goeder-tieren is, en „onwetendheid” als verzachten-de omstandigheid in rekening brengt, Hand. 3 : 17. Maar laten wij, hun kinderen, zulke ernstige afdwalingen van onze ouders niet verbergen, maar met schaamte belijden.

DE ONGERECHTIGHEID DER VADEREN BEZOCHT AAN DE KINDEREN

„Want Ik, de HERE uw God, ben een nadjverig God, die de ongerechtigheid der vaderen bezoek aan de kinderen, tot in het derde en vierde geslacht dergenen, die Mij haten”, zo sprak de HERE op Horeb, en wel in aansluiting op het eerste en tweede Gebod: dat van de afgoderij en van de eigenwillige godsdienstigheid.

We hebben nu gezien, hoe de sabbat bij de Christenheid, en in het bijzonder ook bij ons en onze vaderen, tot „godsdienst” geworden was, tot „offeranden”, in plaats van „barmhartigheid”.

Zo'n stuk godsdienstigheid verdringt dan altijd het gewóne leven met de HERE in het Verbond. Zo verdrong de godsdienstigheid met de puriteins opgevatte sabbatdag nu ook de barmhartigheid in het dagelijks leven van handel en scheepvaart bij onze voorouders.

Daar ondervinden wij, hun kinderen, op het ogenblik de vloek van. Wij oogsten nu immers een storm van geweld voor de onbarmhartigheid, die wij in de 18e eeuw begonnen uit te zaaien.

De rassenconflicten in Noord-Amerika zijn een regelrecht gevolg van de slaven-transporten van de M.C.C. en andere ondernemingen voor zieleroof en ziehandel. Niet alleen de moord op King, maar ook de moorden op de beide Kennedy's, en ook in het algemeen de sfeer van gewelddadigheid in de Verenigde Staten hangen daar evenzeer mee samen als de Black Power. En dat hand in hand met de uitzichtloze Vietnam-oorlog. Wie zich verdiept in de geschiedenis van Vietnam, ziet dat het niet toevallig is, dat dáár nu al zo lang de oorlog woedt. Vietnam is typisch één van die streken van Azië, waar wij, westerse Christenheid, schuld op schuld gestapeld hebben.

Vietnam werd pas laat in de geschiedenis, door Frankrijk, tot kolonie gemaakt. De naaste aanleiding om het in te nemen was gele-

Paulus' bekeering

*Bloedige wolf, waar heen zoo snel?
Saul, Saul, wacht u wel
Dus vervolgen
Te vervolgen
Hem die alle dinge vermag,
Of u genaakt een kwaden dag.*

*Wreede tyran, wend' om en ziet
Eens te recht in wien gij schiet
Uwe pijlen,
Die daar ijlen
Haar te planten in mijn zij.
Moordenaar, wat vervolgdij mij?*

*Saul vernam dit straf geluid,
Dien een straal ten hemel uit
Van den peerde
Sloeg ter eerde,
En belemmet van gezicht
Tastede na het middagslicht.*

*Heere, wie zijdi? sprak hij doe:
Heere wat eischtij dat ik doe?
Staakt U toren,
Laat mij hooren
Wat Gij wilt en wat ik kan:
Want ik ben U gevangen man.*

Uit: Feesten der kerk.

gen in moordaanslagen op missionarissen. De fransen troffen Vietnam toen aan in een tamelijk gevorderd stadium van sociale evolutie: de horigheid aan de mandarijnen wankelde. Maar om zich het beheer van zo'n groot gebied te vergemakkelijken, hielpen de fransen de mandarijnen weer vast in het zadel, in ruil voor hun horigheid aan Frankrijk.

Een typisch staaltje van „de dubbele moraal”, waarmee wij, westerse christenvolkeren, zoveel kwaad in de wereld bedreven. Want datzelfde Frankrijk beroemt zich er zo graag op, dat het met de franse revolutie de bakermat is van onze westerse vrijheden: van de zegeningen van de democratie!

Zo ligt er op de bodem van de Vietnam-situatie nog veel meer dat representatief is voor alle schulden, die wij in Afrika en in Azië hebben gemaakt, en juist als christenen, nader als gereformeerden, hebben wij daarin een zeer groot aandeel. Onder meer door zulk misbruik van het goede Woord Gods, als t.a.v. de sabbat.

En daarover is bij het tegenwoordige geslacht wel onbehagen en schuldgevoel, dat zich uit in pacifisme en in heftige beschuldigingen aan het adres van Johnson. Maar dat zijn oppervlakkige kreten en gevaarlijk-goedkope „oplossingen”.

Werkelijk behoud kan er voor de westerse volkeren alleen zijn in de weg van schulderkenning van deze oude, godsdienstige zonden en van radikale bekering voor God en de volkeren: bekering tot gerechtigheid en barmhartigheid jegens de mensen en de volkeren, die wij en onze vaderen met onze zonden getroffen hebben.

PERSSCHOUW

IETS OVER MAATSTAVEN

Via het Kerkblad van de Geref. Kerk van Leerdam nemen we het volgende artikel over uit de „Canadian Reformed Magazine”. Het is van de hand van ds. G. van Dooren van Burlington.

„Op het ambtelijke pad onder gereformeerden (en men is er zelf ook één en ontdekt dat ook bij zichzelf) komt men nogal eens tegen die specifiek-gereformeerde eigenschap, naar het schijnt, van het aanleggen van maatstaven aan anderen.

Nu zegt de Bijbel zelf dat we dat moeten doen: „Beproeft een iegelijke geest, of zij uit God is”, en „beproeft alle dingen en behoudt het goede.” We moeten dus zeker maatstaven aanleggen. Maar het valt ons op, dat de Schrift in deze vermaningen spreekt over „geesten”, over „dingen” en niet over personen! Paulus zegt, dat wij de strijd niet hebben tegen „vlees en bloed”, dat is tegen

concrete mensen, maar tegen boze geesten en geestelijke boosheden. Als wij dat dan maar veel doen: de maatstaven der Schrift aanleggen aan alles, wat zich aan ons voordoet, in boeken en tijdschriften, in radio en televisie, en dat alles meten aan de maatstaf van de Schrift, dan zit het wel goed.

Of het in deze wel zo goed zit onder gereformeerden, is weer een andere zaak. Kennis nemen van wat er aan de publieke markt te koop is, zonder geld vaak, is mogelijk niet één van onze sterkste punten, tenminste als we daarmee bedoelen: een kennismaken vanuit de Schrift. Elkander de maat nemen, dat doen we intussen zelf wel. De vraag is daarbij of de maatstaven, die wij gebruiken, altijd dezelfde zijn als die de hemelse Rechter gebruikt en gebruiken zal. Over die laatste maatstaven, die van Hem, verkeren we niet in het onzekere. Om er maar een paar te noemen: „Niet een iegelijk die zegt: Here, Here, maar die doet de wil van mijn Vader in de hemelen.”

„Gij hebt mijn Woord bewaard”, dat wil zeggen: „Mijn bevel tot volharding”.

Zijn grote maatstaf is: al wat gedaan is, wel of niet, uit liefde! Men leze de brieven van Johannes, men leze 1 Cor. 13: „Al sprak ik de taal der engelen en had alle kennis, maar ik had de liefde niet, zo ware ik niets...”

En dan die maatstaven, die op de oordeelsdag zullen worden aangelegd! Om niet te geloven! Haast „ongereformeerd” op het eerste gezicht: daar en dan blijkt het er op aan te komen, of je hongerigen hebt gevoed, dorstigen te drinken gegeven, naakten gekleed, zieken bezocht — Dat lijkt wel „ethisch”. Dat lijkt wel de moderne theologie van „man for the other” (dat is: medemenselijkheid” - W. Vis). Toch staat het in de Bijbel.

En we hoeven er niet over in het onzekere te verkeren, of op de oordeelsdag deze maatstaf wel zal worden aangelegd, of niet. De Rechter zelf heeft het zo gezegd (Matth. 25).

Kloppen de maatstaven, die wij op elkaar aanleggen daarop?

We hebben het niet over de maatstaven, die we aanleggen op „hen die buiten zijn” en die volgens de Schrift maar aan God moeten worden overgelaten. Wij moeten, zegt Paulus, inderdaad maatstaven aanleggen. Natuurlijk ook op jezelf, anders krijg je de gekke vertoning, dat we de splinter zien in het oog van een ander, maar niet de balk in eigen oog. Een raar gezicht, inderdaad. Nooit gezien nog?

Echter, welke maatstaven gebruiken we voor elkaar? Wie achten wij onder ons „de goeien”? Ook hier is de Schrift weer niet voor misverstand vatbaar. Wie onder u de minste is, is de meeste in het koninkrijk der hemelen. Indien gij niet wordt als de kinderen...

Of... is het zo, dat wij heel andere maatstaven aanleggen? En dan velen te „kort” vinden? Wij denken wel eens aan de hantering van de uitdrukking: „die of die is niet goed vrijgemaakt”. Te hopen en te bidden is, dat we allemaal „goed vrijgemaakt” zijn van de zonden, want daartoe kwam de Zoon des mensen, om ons vrij te maken van de zonden, niet alleen van de „kerkelijke zonden” van anderen, maar van de zeer onkerkelijke zonden van onszelf.

Zelfs dit spreken van mij op deze manier zal alweer door sommigen gewogen en te licht bevonden worden. Wij weten dat, ook uit ervaring. Wij weten ook, dat, als dit de maatstaf gaat worden of men „goed vrijgemaakt” is in deze zin, dat men z'n weetje goed weet en er steeds op uit is om van alles en nog wat af te kraken, z'n mondje op de goede plaats heeft, maar niet altijd de handen uitgestoken door de liefde van Christus, — wij weten, dat het dan met die maatstaven niet helemaal klopt. Want dan kan er soms van alles bij door, waarvan de Schrift zegt, dat het er helemaal niet bij door kan: gebrek aan liefde voor de broeders!

Wij zouden hierop nog een heel tijdje kunnen doorgaan. Hoe hard en onbarmhartig worden soms diegenen „gekraakt”, die over één of ander eens wat anders denken, die óók nog wel eens buiten onze grenzen wat goeds voor de Here zien en zich daarover verblijden. Maar we doen het niet, ook al niet, omdat wij niet zelf in die fout vervallen willen, de zonde om anderen te „kraken”, b.v. hen die het met dit artikeltje niet eens zijn.

We volgen liever de oude Johannes na:

„Kinderkens, hebt elkander lief". Dat is bij God een groot ding; want ze komt voort uit de liefde tot Hem, en die is boven al.

Intussen, de dag van Christus' maatstaven komt met haast!"

In dit artikel slaat ds. Van Dooren een dikke spijker midden op de kop.

A.

ZIJN WIJ NOG VRIJGEMAAKT?

Ds. Moggré schreef in het Kerkblad van Rijswijk over het volgende.

„Door Gods genade in de veertiger jaren vrijgemaakt van de schriftuurlijke en bovenschiftuurlijke bindingen ontvingen wij een mooi en nieuw begin. Veel kerkelijke vreugde was ons deel en wij genoten toen de HERE ons bij de Schrift Zijn verbond deed kennen.

Doch wat nu? Afbraak zien wij om ons heen en onze kerkelijke vreugde is verteerd in smart. De zorg overvalt mij. Het is om bij te huilen. Steeds meer houdt de vraag mij bezig: Wat doet de HERE, wat wil Hij van ons? Bezoekt Hij onze schuld en zonde? Maar welke dan?

Sommigen komen met deze vragen in het hart in de benauwende vertwijfeling: „Is onze vrijmaking wel goed geweest?"

Maar wat moesten wij in 1942-1944? Er bleef toch geen plaats over voor wie geen deel wilde hebben in het kwaad?

Zelf heb ik het meegemaakt, dat de predikanten Francke, Sollie, Post en Zemel op de classis Axel de broeders bezwoeren, dat zij maar met de zonden van dat kerkverband, niet met het kerkverband wilden breken. Maar er was geen pardon. Zij werden heengezonden met de opmerking, dat er geen geestelijke gemeenschap met hen viel te oefenen.

Neen, omtrent die vrijmaking behoeven wij niet in vertwijfeling te zijn.

Maar wel benauwt mij meer en meer de vraag, of wij wel verstaan hebben, waartoe de HERE ons in de ruimte plaatste. Hebben wij wel verstaan, dat Hij ons in de vrijheid van Christus stelde om voortaan alléén en metterdaad gemeente van de Here Jezus te zijn. Hem alléén toe te behoren zonder dienstnechten van mensen te zijn of te worden.

Hebben wij Gods boot gemist door weer een strak georganiseerd kerkelijk samenlevingsverband op te bouwen met veel te veel macht aan de meerdere vergaderingen, waarin men dan bovendien kerkelijk heet te denken en te leven als men dat samenlevingsverband bouwt en dient?

Treft het woord van de Heiland ons, dat wij de nieuwe (vrijgemaakte) wijn in de oude zakken hebben gestopt en moeten wij nu meemaken, dat daarom die zakken barsten?

Dan zouden wij zien, hoe ook vandaag Gods Woord uitkomt!

En wat wordt er niet veel roem aan het onze gegeven, die alleen de HERE toekomt. Als ik lees wat er over onze kerkelijke papieren en belijdenisgeschriften geschreven wordt, vervult zorg mijn hart. Laatst las ik in de krant, dat de belijdenis een muur rondom de kerk is. In een brochure lees ik, dat de belijdenis de ketting is, waaraan de kerk vastligt.

Maar wat nu? Onze belijdenis wijst juist van zichzelf af en erkent volmondig, dat de HERE Zijn kerk vergadert, regeert, beschermt en onderhoudt door Zijn Woord en Geest.

De HERE is een muur rondom Zijn volk. Hem alléén komt de eer toe van het behoeden van Zijn volk. Onze hulp is alleen in Zijn naam.

Onze belijdenis is rechtvaardig en heilig en goed. Maar tegelijk is zij krachteloos door het vlees. Zij erkent dat zelf volmondig als zij in Zondag 52 ons leert bidden met het oog op eigen zwakheid: „zo wil ons toch staande houden en sterken door de kracht van Uw Heiligen Geest, opdat wij in deze geestelijke strijd niet onderliggen..."

Dat is naar de Schriften.

Want daarin lezen wij, dat de HERE Zijn volk behoedt en spaart.

Hij verlost Zijn volk en kwam daartoe op aarde.

De wet van de Geest des levens maakt ons in Christus Jezus vrij van de wet (het regiem) der zonde en des doods.

En wat de wet niet kon vermogen onze kerkelijke papieren evenmin, omdat zij zwak zijn door het vlees.

Daarom heeft God Zijn Zoon gezonden, opdat de eis der wet vervuld zou worden in degenen, die wandelen naar de Geest. Vgl. Rom. 8.

In de persoon van onze verhoogde Meester ligt al ons heil.

En niet in onze belijdenisgeschriften.

Onze confessie leed en stierf niet voor ons aan het kruis.

Onze belijdenis stond niet op tot onze rechtvaardiging.

Onze kerkelijke papieren bezitten niet alle macht in hemel en op aarde.

De belijdenis is niet onze voorspraak bij de Vader.

Zij bewaart de Kerk niet.

Alléén door de zegevierende kracht van Gods Geest blijft de gemeente trouw aan haar Heer.

Die is dan ook Paulus' hoop voor de gemeente van Corinthen met al haar dwaling, zonde en verdeeldheid. 1 Cor. 1:8.

Daarom geen eer aan kerkelijke formulieren, die alléén aan de HERE toekomt.

Hij bewaart Zijn volk.

Hij verlost het van de zonde.

Hij maakt het trouw en sterk.

Door Zijn Woord en Geest.

Op Hem zij dan ook onze hoop voor het jaar 1968.

Van Hem alléén onze verwachting.

De HERE onze God zij ons genadig en vervulle ons met Zijn Geest tot alle goed werk."

A.

KERKNIEUWS

Beroepen: te Onnen: ds. C. van Kalkeren te Holwerd; te Monster: ds. D. Zemel te Enschede Z.W.; te Oosterwolde-Smilde: ds. J. de Wal te Hildam, en pred. van Ermelo; te Heemse: ds. R. Timmerman te Bunschoten-Spakenburg; te Zutphen: ds. H. J. Venhuizen te Noordbergum.

Bedankt: voor 's-Gravenhage-Oost: ds. A. G. Versteeg te Stadskanaal; voor Zaandam (scriba: D. Grasdijk): ds. J. J. Arnold te Amersfoort-W.

Ds. A. H. Reitsema. Woensdag 30 oktober j.l. vond in de nieuwe kerk te Kampen de bevestiging en intrede plaats van kand. A. H. Reitsema, die door de gemeente van Kampen (scriba J. Bos) beroepen is voor de dienst der zending in Natal, Zuid-Afrika.

De bevestiger, ds. J. O. Mulder, bediende bij deze gelegenheid het Woord uit Handelingen 14:11-18. Na de bevestiging verbond ds. Reitsema zich aan de gemeente met een preek over Kolossenzen 4:2-4.

Generale Synode. De Raad van de Gereformeerde Kerk te Hoogeveen besloot in zijn vergadering van 28 oktober j.l. overeenkomstig het advies van de Particuliere Synode in het ressort van Drenthe d.d. 24 oktober l.l. de eerstkomende generale synode vervroegd bijeen te roepen en wel D.V. op dinsdag 15 april 1969 te 9.30 uur te Hoogeveen.

Het zal dus een z.g. gewone synode zijn, waar niet alleen de zaken van de theologische hogeschool aan de orde zullen komen, maar ook andere zaken overeenkomstig de geldende kerkenordering, b.v. eventuele appels naar art. 31 K.O., revisiezoekten naar art. 46 K.O., benoemingen zoals van deputaten-curatoren der Theologische Hogeschool, de rapporten van de deputaatschappen der laatst gehouden generale synode van Amersfoort-West 1967 enz., in behandeling opgenomen worden. Spoedig zal de oproep tot de kerken uitgaan.

ADRESSEN

Smilde: scriba: And. Middelbos, Hoofdweg 60, Smilde. **Groningen-Z.**: boekh.: P. Nauta, Wassenbergstraat 70, tel. 28584. **Hardenberg**: diakonie: B. H. Volkman, Bramerstraat 24, tel. (05232) 1551. **Rotterdam-C.**: sekr. Evangeliesatiekomm.: G. van Kleef, Maaskade 21 a, Rotterdam-1, tel. (010) 124270.

PERSBERICHT

Te Eindhoven zal, georganiseerd door een comité, een discussieavond gehouden worden op 14 november a.s. 's avonds 19.45 uur in de Vaste Burchtkapel, Nieuwe Haven 1A.

Onderwerp: Het gezag van Gods Woord, zoals dat in de Bijbel tot ons komt.

Sprekers: Dr. M. J. Arntzen over „Vrijheid van exegese". Dr. J. Douma over „Bijbel, boodschap en feit."

Redactieleden:

Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs. J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK, Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw":

adres secretaris en penningmeester: Van Lynden van Sandenburglaan 16, Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling) Zeist. Giro 233117.

Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

PROPAEDEUTISCHE-EXAMENS

Geslaagd voor het propaedeutische-examen de heren D. J. Zandbergen, Burgemeester Meyboomstraat 60, Rijnsburg; W. Scherff, Hoekmeesterweg 11, Garvelsweer; H. Hidding, U. E. Bruiningstraat 11, Emmen.

Te koop:

MAANDBLAD A.R. STAATKUNDE

v.a. herverschijning 1947 t.m. 1968, 22 jaargangen. Compleet in oorspronkelijke linnen band, doch niet gebonden. Als nieuw.

Aan hoogste bieder, min. prijs f 25,— totaal.

J. B. F. Smit,

Karel Doormanstraat 70, Rotterdam.

Telefoon 010 - 121685

Verontrust?

Maar u komt tot rust als u eens gaat lezen

STEMMEN UIT GENÈVE

de zeer schone prekenbundels, verhandelingen enz. van:

JOHANNES CALVIJN

Actueel en boelend ook in 1968.

En de prijs?

Schrik niet! f 2,50 voor een bundel van soms meer dan 100 pagina's.

Vrienden van goede Gereformeerde lectuur, neem eens een abonnement op deze serie. U mag te allen tijde bedanken. Veras ons eens met een gift. U krijgt er gratis boeken voor.

Verschenen zijn:

Bundel I: preken over Abraham

Bundel II: preken over Izak/Melchizedek

Bundel III: Calvijns antwoord aan Sadolet + verklaring Rom. 11.

Bundel IV: Preken over Job

Bundel V: De catechismus van Genève.

Bundel VI: De Libertijnen

Ter perse Bundel VII: Preken over Job 2, 3.

Vrienden van goede gereformeerde lectuur dit schone werk moet u steunen. Wist u wel, dat er meer dan 2000 preken van Calvijn nimmer in onze taal zijn verschenen? Helpt u mede om nu zoveel mogelijk van Calvijn te doen verschijnen?

„Historisch zijn deze uitgaven belangwekkend."

Waarheid en Eenheid.

„Bundels van historische waarde."

Utr. Kerkblad.

„Er zit rijke stof in voor preken."

Westl. Kerkblad.

„Ik hoop dat dit moedige initiatief waarbij geen winst wordt beoogd, gezegend mag worden."

Ds. J. Waagmeester.

De Geref. Bibliotheek, Meeuwen (N.B.)

Tel. 04165 - 378

Girorekening 946531